

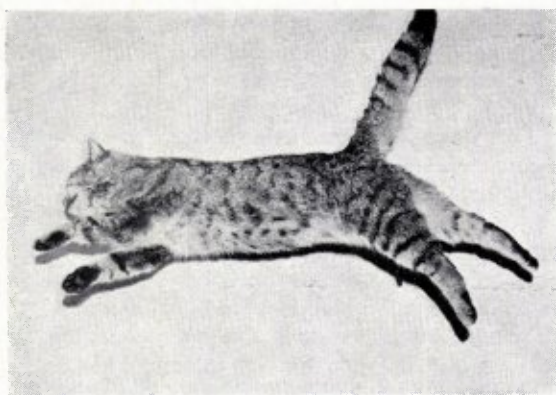

Foto 5. *Felis calus* x *Felis silvestris*, ad. ♂, Montfort, 10—XII—1962. Zijkant van het lichaam.
Foto A. J. Verbeek.

(Eifel-Ardennen-gebied). De Wilde Kat is in Duitsland vanaf 1945 beschermd en dank zij deze bescherming kan de soort zijn areaal uitbreiden. De in Nederland geschoten dieren zijn daar het bewijs van. Alhoewel het prettig is dat we een nieuwe zoogdiersoort voor ons land kunnen noteren, moeten we wel beseffen dat dit alleen kon dank zij de Duitse beschermingsmaatregelen. Nu de soort officieel voor ons land geconstateerd is, hopen we, dat deze soort in de lijst van de beschermde diersoorten opgenomen zal worden. We hopen, dat het dier niet alleen van officiële zijde beschermd zal worden, maar ook dat van jagerszijde getracht zal worden deze aanwinst voor onze fauna te behouden. Dit laatste temeer, daar recent uit grondige onderzoeken gebleken is, dat de Wilde Kat in het jachtveld, in tegenstelling tot de verwilderde Huiskat, zich niet of nauwelijks vergrijpt aan jachtwild (Sládek, 1962).

Literatuur

- Bree, P. J. H. van (1959): De Kat uit Haalen (Een voorlopige mededeling). Nat. Hist. Maandbl. 48 : 9/10, 114—117.
- Haltenorth, Th. (1957): Die Wildkatze. Die neue Brehm-Bücherei, Heft 189. Wittenberg-Lutherstadt. 1—100.
- Sládek, J. (1962): Vorläufige Angaben über die Ernährung der Wildkatze (*Felis silvestris*) in der Slowakei auf Grund der Magenuntersuchungen. Symposium theriologicum, Brno 1960, 286—289.

NIEUWE GEGEVENS OVER ACHTTIENDE-EEUWSE VERZAMELAARS VAN FOSSIELEN TE MAASTRICHT

door
C. O. van REGTEREN ALTENA
(Teyler's Museum, Haarlem)

Sinds in 1957 mijn opstel over „Achtttiende-eeuwse verzamelaars van fossielen te Maastricht en het lot hunner collecties” in de Publicaties reeks IX (voor 1956) van dit Genootschap werden opgenomen, zijn mij van verschillende zijden aanvullingen en verbeteringen toegezonden, waarvan publicatie gewenst is. Aan hen, die de moeite namen mij deze inlichtingen te verschaffen en wier namen hieronder genoemd worden, betuig ik hier nog eens mijn dank voor hun medewerking.

Allereerst wil ik van de gelegenheid gebruik maken enkele storende drukfouten in mijn vorige publicatie te verbeteren. Bladzijde 86, linker kolom, regel 4 v.b. moet worden vervangen door „van deze bekende Limburgse *Mosasaurus*”. Bladzijde 95, rechter kolom, regel 3 en 6 v.b., bldz. 110, 1. kolom, regel 22 v.o. en bldz. 111, r. kolom, regel 8 v.o., voor „S a n d e r s”, lees: „S a n d e r”. Bladzijde 111, linker kolom, regel 8 v.b., in plaats van „11, pp. 145—176”, lees: „12, pp. 145—176”; idem regel 22 v.b., in plaats van „Figuier, L., 1954”, lees: „Figuier, L., 1854”.

J. B. DROUIN

In de palaeontologische verzameling van Teyler's Museum vond ik een lade met Krijt-fossielen met de oorspronkelijke, achttiende-eeuwse etiketten. Ik houd deze voor voorwerpen uit de collectie Drouin, die door Winkler niet genummerd en gecatalogiseerd zijn. De reden hiervan zou kunnen zijn geweest dat Winkler, terecht, betwijfelde of de etiketten wel bij de fossielen in hetzelfde doosje hoorden. Hoe dit ook zij, voor ons zijn hierdoor de interessante etiketten bewaard gebleven. Het blijkt dat Drouin (als mijn hypothese juist is) gewoon was op zijn etiketten nauwkeurig aan te tekenen, wanneer en van wie hij het betreffende voorwerp had verworven, bijvoorbeeld: „*Madrepora Stellata* / magna / e Monte St. Petri / No. 11 / D. Chir. Hofman 1768” en „*Madrepora Stellis*

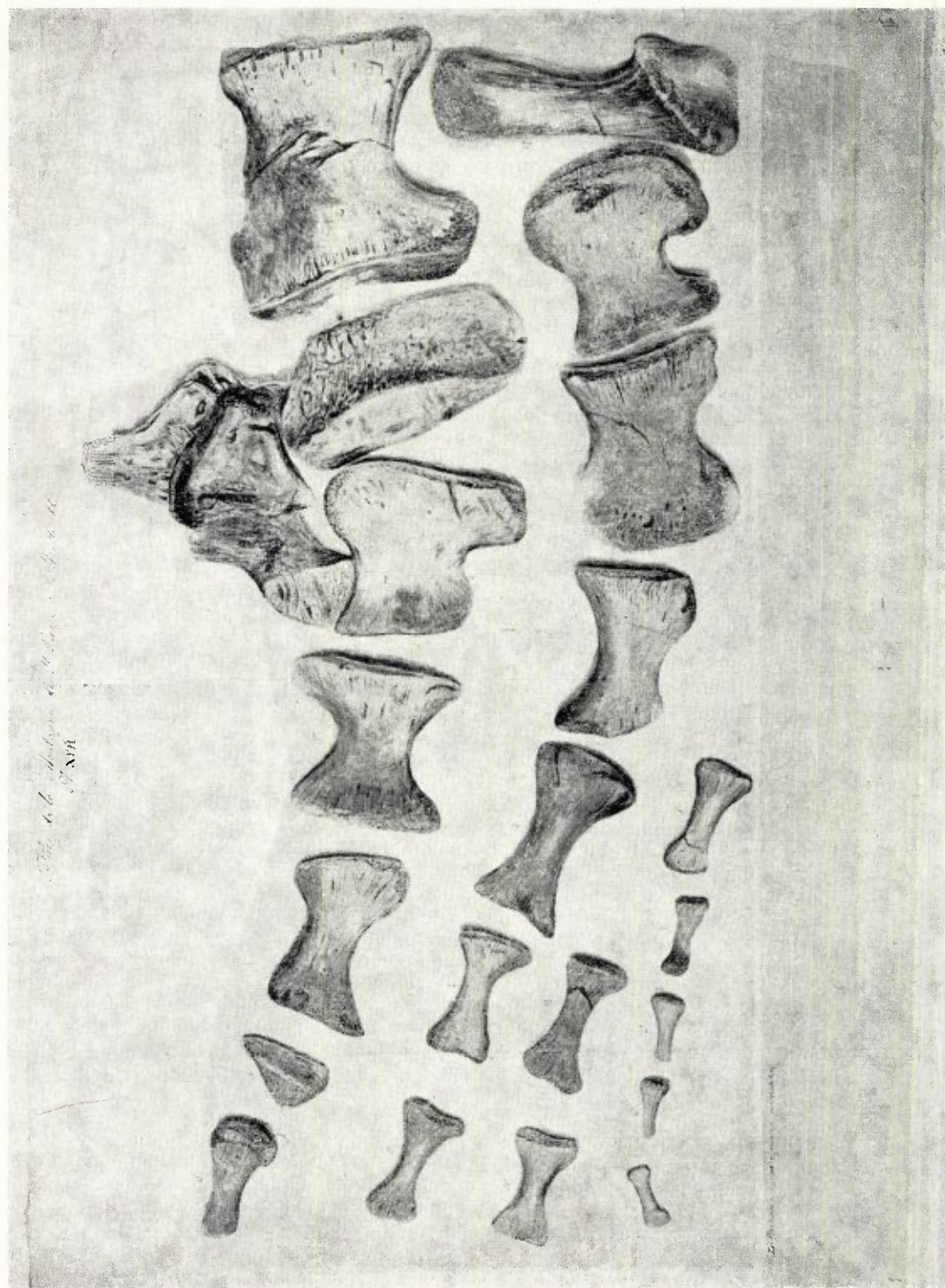

Fig. 1. Beenderen van de ledematen en rechter helft van het annulaire deel van de atlas (V) van *Mosasaurus hoffmanni* Mantell. Naar een aquarel van L. Hermanns.

undu- / latim striatis, superfi- / cialibus. / Ex Mus. Schloss. 1769". Vijf etiketten zijn van geschenken van „Chir. Hofman 1758", verder worden ieder éénmaal genoemd Ph. Renard 1767 en, wanneer ik het juist gelezen heb, du Vragt 1767. „Ex Mus. Schloss. 1769" wijst op aankoop uit het kabinet van Dr. Joan Albert Schlosser, dat volgens Vosmaer in 1769 te Amsterdam geveild werd (zie Engel, 1939, Bijdr. Dierk., vol. 27, p. 313).

J. L. HOFFMANN

Mijn Bazelse collega Dr. L. Forcart schreef mij in 1958: „Der von Ihnen erwähnte Johann (Jean) Leonhard Hoffmann ist ein Spross der bekannten und alten Basler Bürgerfamilie, die am 12. IX. 1489 das Basler Bürgerrecht erhielt. Er wurde am 30. XI. 1710 geboren und war mit Ester de Noyer (1718, † 11. I. 1762) verheiratet. Sein Vater war Peter Hoffmann, J. U. C., Landökonom und kaiserlicher Notar in Röttelen (im Wiesental bei Basel, in Baden) und seine Mutter Elisabeth Sophie Cristian von Frankfurt am Main. Im Basler Akademiker Katalog fand ich folgende Angaben: „Hoffmann, Johann Leonhard, Chirurgien major de l'hôpital et chirurgien operateur de ville de Maastricht immatr. in Basel am 18 April 1750".

Vor er nach Maastricht kam hat er in Basel nicht studiert. Die Familie Hoffmann existiert noch jetzt in Basel. Jedoch hat sich der Stamm des Chirurgen in Maastricht von demjenigen der jetzt noch in Basel lebenden sehr früh getrennt. Die Basler Familie führt den gleichen Wapen, von dem Sie mir die Photographie sandten."

Deze foto was van het lak, waarmee de eerste door mij (p. 97)¹⁾ afgedrukte brief van Hoffmann was gesloten.

Het is nu dus zeker dat Thonissen (p. 24 noot 2) zowel geboortjaar als -plaats onjuist aangeeft.

Van Dr. J. A. van Dongen, bibliothecaris van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst kreeg ik, eveneens in 1958, bericht dat in de door hem beheerde bibliotheek te voorschijn waren gekomen de dertien nog missende tekeningen van de serie

van zeventien, die Hoffmann van zijn fossielen liet vervaardigen (cf. p. 89 e.v.). Daarbij bevond zich bovendien de tekening, die P. Camper in 1782 maakte naar een „aftekening... gedaan door een der Schlavanten" van de beroemde *Mosasaurus*-schedel in het bezit van kanunnik Godding (p. 108). Daar het waarschijnlijk was dat de vier eerder in de bibliotheek van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen gevonden tekeningen oorspronkelijk ook bij de talrijke Camperiana van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst behoorden, werden deze, met goedvinden van het bestuur van de Hollandsche Maatschappij, door Directeuren van Teyler's Stichting aan de Nederlandsche Maatschappij aangeboden. In ruil kreeg Teyler's Palaeontologisch Kabinet een reeks fraaie foto's van de gehele serie tekeningen.

Naast A. G. Camper's met de hand geschreven beschrijving zijn nu ook de afbeeldingen van de belangrijkste fossielen uit Hoffmann's collectie beschikbaar. Bij vergelijking van deze tekeningen onderling bleek dat zij toch zeker niet alle van dezelfde hand zijn. No. XIV (p. 93 fig. 6) gesigneerd „F.B. Hermans faciebat" is fraaier dan de overige, waarvan alleen de nummers XVI en XVII (zie fig. 1) een signatuur dragen: „L. Hermans pinxit juxta naturam". Deze twee zijn dus van de hand van Louis Hermans (1750—1835), broer van Franciscus Balthasar (p. 94 noot 6).

Mijn hypothese (p. 93) dat cat. no. 42965a van de collectie fossiele reptielen van het British Museum (Natural History) het exemplaar zou zijn dat P. Camper met dit museum heeft geruild, bleek onjuist. Het door Camper naar London gezonden fossiel is afgebeeld op pl. III van de serie, waarvan de foto op mijn verzoek door Dr. H. E. Swinton met het fossiel no. 42965a werd vergeleken. Dit bleek niet met de afbeelding overeen te komen en het was Dr. Swinton niet mogelijk het door Camper gezonden exemplaar terug te vinden. No. 42965a is dus waarschijnlijk toch uit Van Breda's verzameling afkomstig.

Van het op de zeventien platen afgebeelde materiaal is door Camper dat van dertien platen geheel en van drie andere ten dele gekocht. Hiervan heeft hij de voorwerpen afgebeeld op pl. III en pl. VIII naar het British

Museum gezonden. Al het overige kwam eerst aan de Groningse Universiteit, later aan Teyler's Museum. De toestand dezer fossielen is in de minstens 178 jaren, die sinds zij werden afgebeeld zijn verlopen, in de meeste gevallen niet of nauwelijks achteruit gegaan. Slechts is de carapax van *Allopleuron hoffmanni* (Gray), die thans met Winkler's plaat 1 in zijn artikel over fossiele schildpadden van 1869 (Arch. Mus. Teyler (1) vol. 2) overeenkomt, blijkt vroeger veel vollediger geweest te zijn. Toen ontbraken aan dit stuk alleen de marginalia en de meeste ribben, althans voor een deel, terwijl nu de achtste neurale en de achtste costalia geheel en het zevende neurale en de zevende costalia groten-deels verdwenen zijn. De tijd dat deze carapax in de Groningse Universiteit soms tot bank voor wachtende studenten diende, heeft er blijkbaar geen goed aan gedaan.

Interessant is het ook Schlegel's beschuldiging van vervalsingen door Hoffmann (p. 90) aan deze platen te toetsen. Op plaat IV fig. 3 is het os operculare met aangeliijmde epiphyse van een wervel afgebeeld juist zoals A. G. Camper (1812, pl. 1 fig. 2) later deze combinatie voorstelt.

Hier zijn wij dus zeker dat Hoffmann dit voorwerp in deze toestand bezat. Op plaat XVII (zie fig. 1), voorstellende een groot aantal beenderen van de ledematen en een deel van de atlas van *Mosasaurus*, zijn echter geen phalangen ten dele in de matrix ingelaten om een klauwlid te simuleren. Het enige puntige beenstuk is dat afgebeeld op plaat XVII fig. X: een breed fragment van een phalange (no. 11214g van de catalogus van Teyler's Palaeontologisch Kabinet), dat sterk verschilt van A. G. Camper's plaat 3 fig. 19 van 1812, en ook niet zo is geplaatst dat het een eindlid van een vinger of teen suggereert.

PH. RENARD

Een van de hierboven onder het hoofd „J. B. Drouin” genoemde etiketten bracht mij op het spoor van Ph. Renard, blijkbaar een vriend van Drouin, want het etiket vermeldt: „Donum amicissimi Di Ph: Renard A° 1767”. Dit moet wel de consul Regnard (niet Regnault, zoals ik abusievelijk vermeldde (p. 95)),

„der narrischste, lächerlichste Mann, den man sehen kann”, zijn, wiens kabinet Sander op 28 augustus 1776 bezichtigde. Van het Stadsarchief te Maastricht kreeg ik bericht, dat de kerkelijke registers van de Waalse Hervormde gemeente aldaar een akte d.d. 28 november 1781 bevatten, waaruit blijkt dat op die dag begraven werd een zekere Philip Renard „décédé le 25 du dit mois et agé environs 82 ans”. Engel (1939, o.c., p. 306) vond in Vosmaer's catalogus van verkopen, dat in 1782 te Amsterdam het kabinet van mineralen enz. van P. Renard werd geveild. De nummers 682 en 690 van Engel's lijst hebben dus waarschijnlijk op dezelfde persoon betrekking.

J. P. ROUX

In een brief gedateerd 12 juni 1959 maakte de heer J. G. J. Koreman, archivist A bij het Stadsarchief van Maastricht, mij opmerkzaam op het feit dat in een „Liste des personnes absentes de cette ville”, opgemaakt 3 december 1794, als afwezige onder meer wordt opgegeven: „Roux imprimeur, nous ne lui connaissons aucune propriété sinon sa part dans l'imprimerie et un cabinet des petrifications, mineraux etc., etc. etc.”.

Over deze Roux schrijft de heer Koreman verder: „De drukker Philippus Roux was geassocieerd met J. Dufour, die sinds 1775 zowel te Maastricht als in Parijs hun boeken van de persen lieten komen. Bij het opmaken van meergenoemde lijst woonde Ph. Roux op het St. Servaasklooster, alhier”. En in een brief van 8 september 1959: „Te vergeefs heb ik in het archief naar andere aanduidingen gezocht, waaruit zou kunnen blijken, dat de drukker Roux een kabinet van fossielen bezat.

Ook voor diens biografische gegevens moet ik U helaas teleurstellen. In de burgerboeken van de stad komt hij evenmin voor als in kerkelijke registers of in die van de burgerlijke stand. Zoals ik U reeds mededeelde begon hij in 1775 te drukken tezamen met J. Dufour. Vanaf 1788—1797 komt hij voor als J. P. Roux & Cie. Hij schijnt dan niet meer met Dufour geassocieerd te zijn”.

De vraag doet zich dus voor of in Maastricht in de tweede helft van de achttiende eeuw twee

verzamelaars van fossielen van de naam R o u x woonden, of dat ik de dominee van die naam ten onrechte voor een fossielenverzamelaar heb aangezien. Dit laatste moet het geval zijn geweest. Daar J. M. R o u x de enige R o u x was, die ik in het laat-achttiende eeuwse Maastricht kon vinden en de tijd dat hij er woonde goed klopte, heb ik gemeend hem met de verzamelaar te moeten identificeren. Ik ben de heer K o r e m a n bijzonder dankbaar, dat hij deze fout aan het licht heeft gebracht.

De verzamelaar R o u x was dus J. P h i l i p p u s R o u x, boekdrukker te Maastricht van 1775—1797, die in december 1794 op het St. Servaasklooster aldaar woonde. De zin „J. M. R o u x” belangstelling voor fossielen bestond zeker al in 1782; zijn belangrijkste exemplaren gingen waarschijnlijk in 1795 in Frans bezit over” (p. 96) geldt onveranderd voor J. P. R o u x. Het is verleidelijk te veronderstellen dat de door de heer K o r e m a n gevonden „Liste des personnes absentes de cette ville” de Fransen op zijn begeerlijke eigendommen opmerkzaam heeft gemaakt.

Tot welke kerk J. P. R o u x behoorde is onbekend. Daar het nu gebleken is, dat R e n a r d ook lid was van de Waalse gemeente, kan ik echter toch weer constateren, dat „minstens drie en zeer waarschijnlijk vier van de verzamelaars lid waren van de Waalse gemeente” (p. 96).

S U M M A R Y

The present paper contains addenda et corrigenda to my publication on eighteenth century collectors of fossils in Maastricht and the fate of their collections, in: Publ. Natuurh. Gen. Limburg, vol. 9, 1957.

In the palaeontological collection of the Teyler Museum some eighteenth century labels of fossils have been found which presumably are from D r o u i n 's collection. It appears that the collector of these fossils used to note accurately from whom and when he acquired his specimens, e. g., „Chir. Hofman 1768”, „Ex Mus. Schloss. 1769”, etc. Among the people from whom he received specimens there is a P h. R e n a r d who is probably the same as the consul R e g n a r d (not R e g n a u l t as erroneously stated in 1957) visited by S a n d e r (not S a n d e r s)

on August 28, 1776. P h. R e n a r d died in Maastricht in 1781 and the collection of P. R e n a r d, presumably the same person, was sold in Amsterdam in the following year.

Dr. L. F o r c a r t kindly informed me that J. L. H o f f m a n n was born in Basel on November 30, 1710.

It appeared that the whole series of aquarelles which H o f f m a n n had made of the most important Cretaceous fossils in his collection still exists. The complete set is now in the library of the „Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst” at Amsterdam. The drawings were not made by one and the same artist, Plate XIV signed „F. B. Hermans faciebat” (see my fig. 6 of 1957) is of better quality than the rest, two of which, nos. XVI and XVII (see fig. 1), are signed by L. H e r m a n s, brother of the former.

My supposition that cat. no. 42965a of the fossil reptiles in the Department of Palaeontology of the British Museum (Natural History) was the specimen sent to that museum by P. C a m p e r proved to be wrong. Among the plates of H o f f m a n n 's collection no. III represents P. C a m p e r 's specimen. A photograph of that plate was kindly compared with cat. no. 42965a by Dr. W. E. S w i n t o n and found to be different. The specimen, therefore, probably did come from V a n B r e d a 's collection. However, the specimen presented by P. C a m p e r, and figured on H o f f m a n n 's plate III, could not be traced by Dr. S w i n t o n.

Plate XVII of the same series shows a number of bones from the limbs and a fragment of the atlas of *Mosasaurus*. Among these no phalanges are mounted in a fallacious way so as to suggest a pointed claw. One bluntly pointed fragment of a phalanx with broad base is figured (indicated by „X”, see fig. 1). It is Teyler Museum cat. no. 11214g, which does not at all resemble A. G. C a m p e r 's pl. III fig. 19 of 1812.

The collector R o u x was not the minister of the Walloon church of that name as supposed in 1957, but J. P h i l i p p u s R o u x, printer at Maastricht from 1775 to 1797.

1) De pagina-nummers tussen haakjes verwijzen naar mijn opstel van 1957.